

“KONYA ŞEHRENGİZİ” ve “KARAMAN ŞEHRENGİZİ”**ADLI ESERLER ÜZERİNE****Fatma ALBAYRAK*****Özet**

İnsanoğlunun her türlü yaşam tecrübesini ilmek ilmek işleyerek vücuda getirdiği şehirler, yaşamın her boyutuyla ilgili derin izler taşımaktadır. Konya ve Karaman da Anadolu'nun merkezinde, ticaret yolları üzerinde olmaları dolayısıyla tarih boyunca önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve kültürel zenginliklerini geçmişten günümüze taşıyıp muhafaza edebilmiş önemli şehirlerimizdendir.

Bu yazıda insan ve şehir ilişkisi çerçevesinde geçmişten günümüze Konya ve Karaman şehirleri ekseninde, Dr. Kâmil Uğurlu tarafından hazırlanan *Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi ve Karaman Şehrengizi “Karaman'a Hasretliğim...”* adlı eserler değerlendirilmiş, söz konusu eserlerde yer alan metinler aracılığıyla ortaya konulan kültürel birikimin Türk kültürü açısından önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan-şehir ilişkisi, şehrengiz, Dr. Kâmil Uğurlu, Konya Şehrengizi & Karaman Şehrengizi.

**WORKS WITH THE NAME OF “KONYA ŞEHRENGİZİ” AND
“KARAMAN ŞEHRENGİZİ”****Abstract**

Cities that being brought by human being's life experiences penetrated knot by knot, and carry deep trace about all aspects of life. While Konya and Karaman are in center of Anatolia, they are on trade routes and have hosted for important civilizations throughout history. These are as important cities that being able to carry and maintain its cultural wealth from past to present.

In this paper, works named *Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ, Konya Şehrengizi* and *Karaman Şehrengizi “Karaman'a Hasretliğim...”* which are prepared by Dr. Kâmil Uğurlu being. Evaluated within the relationship of people and city. Through the texts contained in this works the importance of Turkish cultur has emphasized.

Keywords: The relationship of people and city, şehrengiz, Dr. Kâmil Uğurlu, Konya Şehrengizi & Karaman Şehrengizi.

1. İnsan - Şehir İlişkisi ve Şehrengiz Edebî Türü

Geçmişten günümüze Türk kültüründe “**balık (balgat / balgas / balgasun)**” bazen “**kent (çent / kant / kan / ken)**”, bazen “**uluş**”, bazen de “**il**” (Alyılmaz, 2002: 303); Latince kökenli “**civis**” yani “**site**”; Eski Yunan'da “**polis**”; Arap kültüründe “**medine**” ve Farslarda “**şehr**” (Bektaş Öztaşkın, 2008: 53; Çetinkaya, 2009: 49; Topal, 2004: 277) sözcükleriyle

* Arş. Gör.; Atatürk Üniversitesi, K.K.E.F. Türkçe Eğitimi Bölümü, fatmalbay@hotmail.com

karşılana n **şehir** kavramı, genel olarak kendisini oluşturan medeniyete ait özellikleri barındıran yerleşim alanları olarak bilinmektedir.

İnsanoğlunun her türlü yaşam tecrübesini ilmek ilmek işleyerek vücuda getirdiği şehirler, sınırları içerisinde yaşamını sürdüren topluluklara dair dil, din, yaşam biçimi, gelişmişlik seviyesi gibi pek çok kültürel öğeyi de içinde barındıran adeta birer açık hava müzeleridir.

Geçmiş nesillerin yaşanmışlıklarının bütün şehri kapladığını hissetmek için durup şehri biraz dinlemek, yollarını sokaklarını adımlamak, son dönem yapılarının arasında sıkışıp kaldıkları yerde ayakta kalmaya çabalayan eski dönem mimarilerini seyretmek ve bu seyir esnasında bir zamanlar buralarda başkalarının yaşadığını düşünmek aslında yeterlidir.

Şehri ve orayı yaşam merkezi hâline getirenleri tanımak için onu bir kitabı okur gibi okumak gerekir.

Şehirler, aslında bir orkestra şefinin ortaya çıkmasını ve sihirli dokunuşuyla hafızalarında biriktirdiklerinin, gerilmiş bir zemberekten boşanırcasına meydana dökülmesini beklerler. İsterler ki, bütün hatıralar, bir defalığına yaşanmış da olsalar, duyacak kulaklar için bir kere daha dile gelsin ve bir emanet gibi sakladığı mesajı ebediyetin sokaklarına haykırınsın (Armağan, 2010: 15-16).

Geçmişte, belki de bu haykırışa kulak verebilmek amacıyla medeniyet tarihine bir terapist gözüyle bakmaya çalışan Freud, bireyin ruhunda yaşantısının ilk aşamasına gidişle bir şehrin hafızasının ilk basamaklarına geri dönüşün ne gibi sonuçlar doğuracağını merak eder ve bireyin bilinçdışı ile Roma şehrinin bilinçdışı arasında karşılaştırmaya girişir. Bunun için de hayali bir ziyaretçiyi Roma'nın zaman tüneline sokar (Armağan, 1996: 55-63).

Titus, Burchardt, Bachelart, Berque ve Calvano bize özel bir anlatımla şunu söyler: Şehir bir değerler ve inançlar diyarıdır; hafıza ve düşüncedir; sembolik ve şiirseldir. Mumford ve Abrams, Blumenfeld, Lynch gibi diğer çağdaş şehircilerin çoğunun yazıları, kendi üslup ve eğilimleriyle toplumun en temel olgusuna; şehir ve uygarlığa dikkatleri çekmektedir (Gülzar, 1991: 87-88).

Aslında bir şehri şehir yapan sır, gözümüzün önündeki abideleri, binaları, yolları, evleri, hâsılı eski zaman kalıntıları değildir; onların da ardında yatan anlam boyutudur. İşte o anlam boyutudur ki bizi şehre bağlayan; bir şehri şehir yapan ve bizim şehir zannettiğimiz yapıları (suretleri), daha derin bir katmana ulaşmak isteyenlere birer işaret levhası hâline getiren... (Armağan, 2010: 13).

Dolayısıyla edebiyat, sanat ve mimarinin İstanbul'la, Paris'le, Roma ve Viyana'yla özdeşleşmesinin bir tesadüf olmadığını kabul etmek gerekir. Sadece geniş caddeleri olmak,

gökdelenleriyle bulutları selamlamak, kalabalıkları sinesinde toplamak bir yeri “şehir” yapmaya yetmez. Ne zaman ki şehir, mimarın parmaklarında şekil kazanır, şairin hayal süzgecinden geçer; işte o zaman “şehir” olmaya hak kazanır (Yıldırım, 2006).

Bu bağlamda insanoğlunun dimağından süzülen, kültür süzgecinden geçen ve mimarların parmaklarında şekil kazanan şehirler, bizim edebiyatımızda da pek çok türde esere konu olmuştur.

Gerek seyahatnameler ve gezi yazıları, gerekse şehirlere dair her türlü kalem tecrübesi, zaman içerisinde unutulmaya yüz tutan kültür varlıklarını, o coğrafyada yaşayan insanların yaşayış biçimlerini, onların meydana getirdikleri sanat ürünlerini, adetlerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini sadece yazıldıkları devrin insanına değil, sonraki nesillere de tanıtarak aktarma görevini üstlenen önemli vesikalar olma özelliğini taşırlar (Canım, 1998).

Klasik Türk edebiyatı geleneği içinde şehirleri konu alan metinler XVI. yüzyıldan itibaren mesnevî türünde yazılan şehrengiz ve ta’rifatlarda yer almaktayken (Alyılmaz, 2010; Tıgılı, 2007) modern Türk edebiyatında kimi denemeciler, gezip gördükleri ya da bizzat yaşadıkları şehirlerin tarihî, kültürel, geleneksel, sanatsal, mimari ve buna benzer yapıları üzerine oluşan kanaatlerini kaleme almışlardır (Çetin, 2005).

Yakın tarihimizde Ahmet Hamdi Tanpınar “*hayatımızda kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü ile yeniye karşı beslenen özlem*”(Tanpınar, 1960) sebebiyle kaleme aldığı *Beş Şehir* adlı eserinde, hayatında iz bırakmış olan beş şehir (Ankara Erzurum, Konya, Bursa, İstanbul) ile ilgili tespitlerini ortaya koyarak farklı mekânlarda yok olmamak için direnen öğeleri içeren gözlemlerini okuyucuyla paylaşır. “Mimarın her şehrin merkezine yerleştirdiği “ulu cami”lerin bahçesinde zamana direnen ulu çınarlar ruhlara serinlik veren şadırvanlar; kendilerini mısralarında sonsuza taşıyacak, zamanın nabzını tutacak Tanpınar’ı; bununla birlikte de Süleymaniye’yi “bayram sabahı”yla sonsuza ulaştıracak Yahya Kemal’i bulur.” (Yıldırım, 2006). Gözleri kapalı “İstanbul”u dinleyen Orhan Veli’yi; İstanbul’u “can”ından bilen Necip Fazıl’ı da bu çerçevede anmadan geçmemek gerekir.

Edebiyatımızda şehirleri konu alan türlerden biri olan **şehrengizler**, “sözlükte **şehir karıştran** anlamına gelir; Divan edebiyatında önemli yerli türlerden birinin adı olarak da kullanılagelmiştir. Bir şehrin güzellerini ve güzelliklerini anlatmak amacıyla yazılan manzum örnekler olan şehrengizler aynı zamanda şehir hayatının, çarşının ve sosyal yaşamın Divan şiirine yansıtıldığı bir tür olmuştur. Bu tür eserlerin başında şehirle ilgili çok genel bilgiler verilmiş ve övgüler düzülmüştür” (Yazar, 2007: 771).

Şehrengizlerde genelde şehirlerde yaşayan güzellerin / sevgililerin fizikî ve ruhî özellikleri, boyları, soyları, huyları, davranışları şairlerin bakış açısıyla sanatkârane bir şekilde dikkatlere sunulur. Ancak bazı şehrengizler ise güzellerden ziyade, o güzellerin yaşadıkları (dönemlerinin kültür ve medeniyet merkezleri durumundaki) şehirleri, kentleri (başta İstanbul, Edirne, Bursa olmak üzere) konu alır. Bu tür şehrengizler bir şehrin hem fizikî yapısını hem de sosyo-kültürel dokusunu yansıtan eşsiz tarihî kaynaklar / belgeler olma özelliğini de taşırlar... Divan edebiyatında manzum olarak yazılan şehrengizler sonraki dönemlerde yerlerini seyyahların, vakanüvislerin, kültür tarihçilerinin, mensur eserlerine bırakır. Birçok seyahatnamede (başta Evliya Çelebi Seyahatnamesi olmak üzere) yer alan özellikle şehirlerin anlatıldığı bölümler aslında “mensur şehrengiz” olarak nitelendirilebilecek türdedir (Alyılmaz 2010: 757).

Günümüzde bu kategoride değerlendirebileceğimiz eserlerden ikisi de Dr. Kâmil Uğurlu tarafından hazırlanan “*Konya’nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi*” ve *Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...”* adlı eserlerdir.

2. Dr. Kamil Uğurlu ve “Konya’nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi” & “Karaman Şehrengizi ‘Karaman’a Hasretliğim...’”

Esas mesleği mimarlık olmakla birlikte uluslararası pek çok alanda mimari yapıların inşasında görev almış, kültür ve sanat eserleriyle ilgili bilimsel çalışmalara imza atmış bir akademisyen olan; aynı zamanda şair ve yazar olarak da bilinen **Dr. Kâmil Uğurlu**, mimariden edebiyata sanatın pek çok dalıyla ilgili birikimini vücuda getirdiği eserlerle hem ölümsüz kılmış; hem de ilgililerin faydalanacağı, kültürel birikimlerimizi gelecek kuşaklara aktarmamızı sağlayacak önemli bir kültür hazinesi oluşturmuştur.

2006 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü’ne layık görülen *Konya’nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi* ve *Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...”* adlı eserleri de bu hazinenin vazgeçilmezleri arasında yerini almıştır.

2.1. Kâmil Uğurlu, *Konya’nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi*, Konya 2005, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 303 s.

Konya, geçmişten günümüze pek çok medeniyete beşiklik etmiş, farklı toplumların akınlara uğramakla birlikte her birinin bıraktığı izlerden beslenmiş, önemli devletlere başkentlik etmiş, tarihe damgasını vuran, fikirleriyle yaşayışlarıyla insanlığı derinden etkileyen kıymetli şahsiyetlere ev sahipliği yapmış en eski yerleşim yerleri arasındadır. Şehrin her bir köşesine sinmiş olan tarihi havayı solumak mümkündür.

Dr. Kâmil Uğurlu da Konya'dan şu şekilde bahsetmektedir:

“İnsanların konup göçtüğü, madde manasında değişmeyen az şeyi kalsa da biraz Türkmen, biraz göçmen bazen dik başlı fakat her zaman kişilikli, sağlam Selçuklu havasını hiç kaybetmeyen; Hz. Mevlâna'nın dergâhı yönünden şavkaran ve yayılan aydınlığıyla huzur nakleden nehirler gibi durgun dengeli ve aydınlık akıp duran caddeleri, yolları ve sokaklarıyla var olan bir şehirdir Konya.” (s. 13).

Konya'yla ilgili olarak hazırlamış olduğu “Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi” adlı eserinde, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin şu dizeleriyle okuyucuya ‘merhaba’ demektedir:

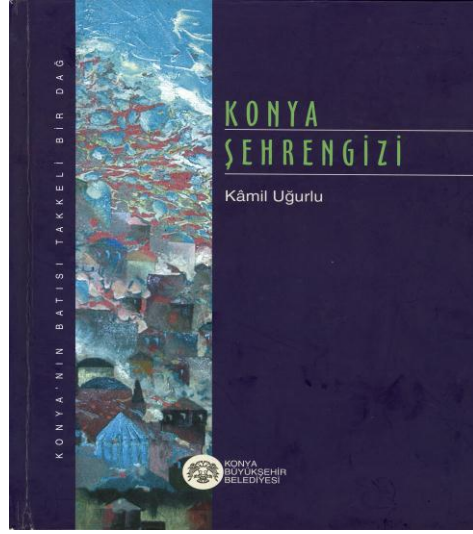
“Gel ve dergâhımı ziyaret et
Aşkın nuru buradan yayılır
Semerkand ve Buhara'ya, buradan
Konya'dan, bir an.
Gökyüzü, gecenin ortasında
Güneşi gördü bir an”

Ardından Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek'in takdim yazısına yer verilmiştir. Şehirlerin insan yaşamındaki önemini ve buralardaki kültürel birikimin gelecek kuşaklara aktarılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Yazar Dr. Kâmil Uğurlu, “Ön söz”de –yazarın kendi deyimiyle ‘İfade-i Meram’da– “monografi çalışması iddiasını taşımayan bir kitapçık” olarak tanımladığı eserinin “**Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ; Gönül Mülkünün Sultanları; Kayalı Park'ın Çınarları; At Pazarında Bir Sabah; Yolları, Sokakları, Evleri**” olmak üzere birkaç bölümden oluştuğunu belirtmiş ve bunların her birinde nelerden bahsedildiğini genel olarak şu şekilde ifade etmiştir:

“Yazıların bir bölümünde Konya ve onu çevreleyip koynunda uyutan mistik atmosfer anlatılmaya çalışıldı. **Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ** derken, bir tepeden bin yıldır şehri seyreden yaşlı, aziz Takkeli Dağ'ın gözlüğü kullanıldı.

Gönül Mülkünün Sultanları'na Konya her zaman huzurlu bir mülk gibi gönlünü sundu. Bu bölümde Hz. Pîr ile onun rûhaniyetinden çerağlarını tutuşturmuş nâsibiler kervanından sâdece birkaçının kapısı yoklandı.

Kayalı Park'ın Çınarları 'nda, birçoğunu tanıma bahtiyarlığına ulaştığımız ve şehrin yakın geçmişine gölge sermiş azizler, yine onların küçük bir bölümü anlatıldı.

Yeri itibarıyla yabancı kültürlerle alış-verişi az olan ve memleketin orta yerinde ömür sürmüş-süren insanlar için bu keyfiyet bir şans mıdır, şanssızlık mıdır, **At Pazarında Bir Sabah** bölümünden sonra belki daha kolay cevaplandırılabilir diye düşünüldü.

Osmanlı'nın son döneminde Konya'nın bağına bastığı, misafir ettiği kalabalık ve fakir muhacir gruplarına sarayın bağışladığı semt bugün bile "İhsaniye" olarak anılır. Şehirli, bu insanların durumlarına ve fukaralıklarına baktı, baktı ve onlara "Garipler" dedi, acıdı. Aynı semtin diğer adı da Garipler'dir şimdi. İşte oradan inen bir sokak, bu memleketi ve insanlarını seven bir kişiyi, çeşitli hoşluklarla oylar, üzer, düşündürür ve Konya'nın gökyüzüne açıldığı "Kanlı Göl" taraflarına çeker götürür.

Yol üstündeki harikalar insanı hem üzer, hem güldürür, bir hoş kılar yani... **Bu bölümde** onlar anlatıldı.

Yolları, sokakları, evleri, yani yüzü, yani tasviri ise bir başka bölümde sunuldu."

Yazar, kitabın hazırlanışı esnasında yararlandığı kaynaklar ve bunların yazarları (Mehmet Emiroğlu; 'Anılarla Yelbeği' Ali İhsan Aydın; Mehmet Ali Uz, Şair Feyzi Halıcı) ile eserin hazırlanışı için maddi - manevi destek veren Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek ve Ercan Uslu'ya; kitabın editörleri ile fotoğraf sanatçılarına; yararlanılan arşivlerle ilgili kişilere duyduğu minneti dile getirdikten sonra eserin hazırlanışıyla ilgili şu ifadelerle sözlerine son vermiştir:

"Rahmetli Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ünlü **Beş Şehir**'inde üçüncü şehir olarak Konya anlatılır. Ve ne güzel anlatılır. Şehir için yaptığı tespitler her gözün görebildikleri değildir. Ahmet Hamdi merhum, Selçuklu payitahtının sıra dışı sokaklarında okuyucuyu dolaştırırken her dönemeçte insanı farklı bir şehir boyutuyla karşılaştırır ve hayran bırakır.

Bu kitabın böyle bir iddiası olamaz. Çünkü yazarı Tanpınar değildir. Fakat bu şehirde ömrünü geçirmiş bir Konyalı'dır ve olağanüstü bir şehirde yaşadığının da farkında olan biridir. Belki de harika olan budur. Eskiler, harika olmayınca hayret olmaz derler. Ve derler ki, hayret olmayınca hayranlık olmaz.

Hayranlık olmayınca da aşk olamaz, vesselâm ..."

Şehrengizde yer alan başlıklar incelendiğinde -yazarın da bahsettiği gibi- kendi içerisinde bir sınıflama ve buna paralel bir sıralama yapıldığı fark edilmektedir.

“**Konyanın Batısı Takkeli Bir Dağ**” adlı bölüm “Konyanın Batısı Takkeli Bir Dağ (s. 19-20), Hüzün Mevsimi (s. 23-25), Zaman Akıp Gidiyor (s. 27-28) olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. Bu metinlerde akıp giden zamanla birlikte “Konya” adı verilen, *takkeli bir dağın* ardındaki engin bozkırda kurulu şehrin, gelip geçen dört mevsimine şahit olmak mümkündür: “*Konya'nın batısında Takkeli bir dağ vardır. Güneş hep onun üstünde solar. Baharda farklı, sonbaharda bir garip solar. Takkeli'nin bulutları baharda kar gibidir, günde ise yanar bir ucundan, tutuşur yanar. Çekirdeği alınmamış pamuk topakları gibi. Gün batanda bir yangındır başlar, renkten renge girer Konya'nın o tarafı. Öylesine bir boyanır ki damlar, ağaçların ucu, arabaların camları ve Akyokuş'un her dem tüten kutsal dumanı...*”(s. 19).

“**Gönül Mülkünün Sultanları**” bölümünde yer alan on dört yazıda “*her dinden, her mezhepten, her renkten ve milletten insanı, gönül taşıdıkları ve insan oldukları için, var eden büyük yaratıcıdan bir nur taşıdıkları için sevmek inanişinde olan*”(s. 32) Hz. Mevlâna'dan on iki kez Konya'ya gelen ve son gelişinde “*Ne zaman bu şehre gelecek olsam, Mevlâna'nın ruhaniyeti bütün benliğimi sarar. O çok büyük bir deha, devirler açan bir teceddüd aşığdır.*”(s. 42) sözlerini sarf eden ulu önder M. Kemal Atatürk'e; Türk ilim ve fikir dünyasında ayrı bir yeri olan Hoca Nasreddin'den “*bu toprakta yetişen ulular*”(s. 51) arasında yer alan Hz. Hâdimî'ye; “*Hz. Mevlâna'nın ve ailesinin hekimliğini yapmış, onun iltifatına mazhar olmuş, devrinde İbn Sina'ya yakın şöhrete sahip bir Selçuklu hekimi*”(s. 59) olan Ekmel-üd-din'e kadar hem yaşadıkları devre hem de sonraki nesillere etki eden pek çok ilim ve fikir insanını tanımak mümkündür.

İlgili bölüm “**Düğün Gecesi** (s. 31-35), Hz. Mevlâna (s. 37-39), Onikinci Ziyaret (s. 41-42), Hoca Nasreddin Efendi (s. 45-48), Bir Nefes Çek De Sönmesin (s. 51-52), Hacı Haydar Sultan (s. 55-56), Hekimlerin Beyi Ekmel-Üd-Din (s. 59-60), Hz. Kazeruni (s.63-64), Fakih Dede Garip Yatar (s. 67-68), Çöplükte Yatan Sultanlar (s. 71-73), Altı Selçuklu Sultanı (s. 75-76), Hacı Veyiszade Adında Bir Veli (s. 79-84), Ladikli Ahmet Ağa (s. 87-89), İnsanlar ve Okyanuslar (s. 91-97)” olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir.

Yazar, “**Kayalpark'ın Çınarları**” adlı bölümde, yaşadıkları dönem için halkın içinden olan ancak yaşam biçimleri ve dünya görüşleriyle farklı bir çizgi yaratan şahsiyetleri tanıtmaktadır.

Bu bölümde, Tayyip Ağa (s. 99-101), Abdal Haydar Ağa (s. 103-104), Veysel Öksüz (s. 107-109), Sultan Hoca (s. 111-113), Dudu Hala (s. 115-117), Ludwig Amca (s. 119-120), Simyon Efendi (s. 123-125), Anızkıran (s. 127-128), Hakkı Efendi ve Konukları (s. 131-133), Delibaşı (s. 135-139), Elveda Koray (s. 141-142), Bedestende Yangın Var (s. 145-149), Cebir

Sekiz, Geometri Dokuz.. (s. 151-154), Omar Ağa (s. 157-161), Eziyet Efendi (s. 163-164), Tuz Kaçakçısı (s. 167-169) olmak üzere toplam on altı başlık bulunmaktadır.

Geçmiş dönemlerde ticari yaşamdan kesitler sunan “**At Pazarında Bir Sabah**” adlı bölümde dönemin en önemli ticari merkezlerinden olan *at pazarından* şu şekilde bahsedilmektedir:

“...İşte orası eskiden *at pazarı* idi.

Civarındaki dükkânlar da at cambazlarının (yani at alıp satan esnafın) at bağladıkları küçük ahırcıklardı.

Esnaftan atı alan, eğer denemek isterse, Kapı Camii'ne doğru atın başını salıverirdi. Parke taşla döşeli sokak zemini, atın nalları altında kıvılcımlar çıkararak tozar, duvarlar çın çın öterdi.

İkinci üsleri herkes dükkânının önünü sular, süpürür, keçesini serer, çayını söylerdi. Akşama kadar yapılan alışverişin yorgunluğu, bu saatlerde zevke dönüşürdü.”(s. 175)

İlgili bölümde yer verilen başlıklar sırasıyla şunlardır:

Sabile (s. 171-172), At Pazarında Bir Sabah (s. 175-176), Yapma Dediklerin, Yap Dediklerin (s. 179), Harika Bir Yarenlik (s. 181-182), Cennetlik Baba (s. 185-189), Münkir ve Nekir Detse'ye Geldiler (s. 191-193).

“**Muhacir Pazarına İnen Sokak**” adlı bölümde yer alan on yedi başlık sırasıyla şunlardır: Döldül (s. 195-197), Dağlılar (s. 199-203), Parmak Kadar Çocuk, Kazık Kadar Oğlan (s. 205-206), Güvercin Hikâyesi (s. 209-212), Ramazan Yarenliği (s. 215-217), Şükredenler, Sabredenler (s. 219), Kulüp (s. 221-223), Akşam Olup Batır (s. 225-226), Seni Ablan Da Pek Sever Amma (s. 229-230), Kadife Gibi Sohbetler (s. 233-234), Battı-Çıktı (s. 237-238), Rebab ile Kebab (s. 241-242), Konpiyek (s. 245-246), Zeytin (s. 249-250), Misafir Pekmezi (s. 253), Semer Hikâyeleri (s. 255-256), Yüz On Zebercet Kadın (s. 259).

Bu yazılar incelendiğinde “*Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki perişan halkın kararsız, çaresiz ve yönetimden gelecek talimatları bekler durumu*”(Döldül, s. 196)'na; “*savaş yıllarındaki zor şartlara rağmen Bozkır'daki Bölge Yatılı Okulu'na okumaya gönderilen küçük Ali İhsan'ın Güvercin Hikâyesi'ni okuması*”(Güvercin Hikâyesi, s. 209-212)'na; “*çevre yerleşimlerden gelen ve 'dağlılar / çitaklar' adı verilen topluluğun yerliler tarafından dışlanmalarını ve kendi aralarındaki dayanışmaları*”(Dağlılar, s. 199-203)'na şahit olunmaktadır. Ayrıca tasavvuf meclislerinde ve Mevlevi dergâhlarında kullanılan “*rebab*”(Rebab ile Kebab, s. 241-242)'in nağmelerini duymamak, “*dükkânının bir köşesinde*

eskiden ciddi bir zanaat kolu olan semercilik”(Semer Hikâyeleri, s. 255-256)’i icra eden ustaları görmemek elde değildir.

Son olarak **“Yollar, Sokaklar, Avlular, Evler”** başlıklı bölümde ise evleri, çeşmeleri, camileri, medreseleri *vb.* her türlü yapısıyla buram buram tarih kokan, geçmiş devirleri canlı tutan Konya’yı anlatan şu başlıklar yer almaktadır:

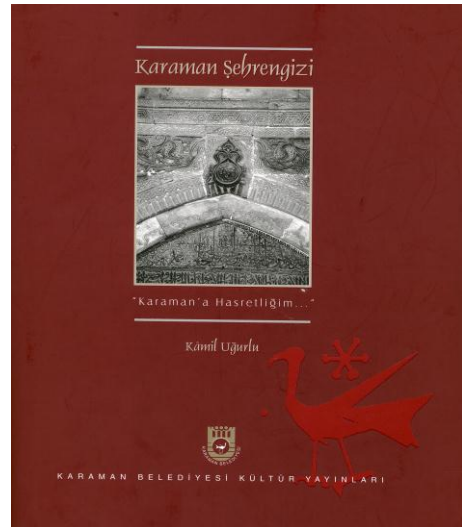
İnsanlar İçin Bir Şehir (s. 261-262), Edep ve Hasret (s. 265-266), 40 Sene Önceki Konya (s. 269-270), Yusuf’un Hamamları (s. 273-275), Konya’nın Çeşmeleri (s. 277-278), Tebrizli Güneş (s. 281-284), Ölü Her Zaman Bizim, Biz Diriden Başlayalım (s. 287-288), Aşkan veya Hıyâbân-ı Âşıkân (s. 291-299).

Dr. Kâmil Uğurlu, yukarıda isimleri geçen toplamda 64 mensur eserle birlikte, çoğu metinlerin içeriğiyle paralel olan ve anlatılanları görsel olarak destekleyen 106 fotoğrafla eserine ayrı bir renk katmıştır.

2.2. Kâmil Uğurlu, *Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...”*, Karaman 2010, Karaman Belediyesi Kültür Yayınları, 343 s.

Zengin bir eskiçağ kültürüne sahip olan, her bir köşesinde muhafaza ettiği yapılarıyla tarihi canlı, ayakta tutan ve pek çok önemli ilim adamı, gönül insanı yahut veli olarak nitelendirebileceğimiz şahsiyetin yolunun kesiştiği bir başka şehir de *“Karaman”*dır.

Türk dünyasının en büyük mutasavvıf şair ve bilgini, Mevlevi tarikatının kurucusu, mutlak varlığın kemâlini insanda gören Mevlâna’nın çocukluğunu ve gençliğini yaşadığı; Karamanlı Nizami ve Karamanlı Ayni gibi iki büyük divan şairinin yanı sıra *“Yaradılanı severiz, Yaradandan ötürü”* diyen Yunus Emre’nin gelip geçtiği topraklardan oluşmaktadır Karaman. Türk amirali, coğrafya ve kartografya bilgini Piri Reis; Ahilik teşkilatının ilk lideri sayılan Şeyh Edebali; *“İmden gerü divanda, dergahda, bergahda ve dahi her yerde Türk dilinden özge söz söylemeye.”* buyruğunu vererek Türk diline olan bağlılığını ortaya koyan ve Karaman’ı Türk dilinin merkezi hâline getiren Karamanoğlu Mehmet Bey de bu şehrin değerini artıran simalardandır. *“Osmanlı devleti daha kurulduğu andan itibaren ihtiyacı olan devrin ilim adamları ile idare adamlarını, şair ve edipleri, sanatkârları başlıca Karaman ve Germiyan ülkelerinden temin etmiştir. Osmanlı askeri, idari ve kültür müesseseleri*

bahsedilen bu iki memleketin elemanları tarafından kurulmuştur ki bunu tabii bulmak lâzımdır. Daha Osman Bey zamanında Şeyh Edebâli, Dursun Fakih ve Molla Rüstem ile başlayan Karaman tesiri XVI. yüzyıla kadar devam etmiştir” (Sümer, 1962: 234-235).

Dr. Kâmil Uğurlu da “Geçmişte küçük bir yerleşim olmasına, ekonomisinin sınırlı olmasına, yol üstü olmamasına rağmen geçmişiyile, geçmişinden gelen dik duruşuyla, çoğu yerlerden farklı değer yargılarıyla ve sahip olduğu moral değerlerle daima özel olmuştur, daima seçilmiştir. Orada konuşulan Türkçe, Türk dünyasında kullanılan en gelişmiş Türkçe’dir.” diye bahsettiği Karaman’a duyduğu ‘hasretlik’ini dile getirmek amacıyla **Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...”** adlı eserini hazırlamıştır.

Eserini okuyucuya *takdim* ederken de Karaman’ı “Karaman” yapan değerleri anlatmaya devam etmektedir:

“Vakit bulup da Karaman Kalesi’nin bir burcuna çıkarsanız, hafızanız ile hatıralarınız bu şehrin sokaklarında her köşe başında keşişecektir. Çarşı, pazar, meydan, yol, sokak, ev, avlu, çeşme, hamam, adı konulmuş kişiler olarak karşınıza çıkacaktır. Mehmet Bey ile çocuk Celâleddin (Mevlâna), İbrahim Bey ile Mümine Hâtun, Muammer Baran ile Kör Niyazi’yi... kolkola vermiş gezer göreceksiniz bu sokaklarda.

Onlar bir gölgelik zaman içinde bu dünyaya selam verip gittiler. Her biri giderken bir iz bırakarak gitti. Kimi kitabını, kimi hikmetini, kimi türbesini, kimi bahçesini, mirasını, kimi bir avuç hüznünü, kimi de bir hoş tebessümünü bırakarak gitti.

Şehirlere ruhunu ve zenginliğini bağışlayan isimlerden kalan seslerin nağmeli fısıltısına eşlik etme iştiağı bizde hep olagelmıştır. Kimi caddelerden, meydanlardan gelen derin sessizlik üzmüştür bizi. Kimi sokaklar ve mahallelerse, dağ gibi geçmişine sırt verip yeni zamanda dipdiri kalabilme başarısıyla, şadlık bağışlar bize.

Bir ömür dinlemekten her dem yeni hazlar duyduğumuz musikisi sokaklarında ve içinde yaşayan insanların ruhunda hiç dinmeyen bereketli bir şehirdir Karaman.”

Ardından yazar, eserini hazırlama gerekçesini içeren şu satırlarla yazısını sonlandırmıştır:

“Elinizdeki bu kitap, çocukluğunun şehirlerine onulmaz biri sevdıyla bağlı, geleceğinin şehirlerinden ümitvar olan, şehrini bir medeniyet yuvası olarak görebilen ve onu kendi evi, canı, namusu sayan insanlara armağan olarak sunuldu.

İkinci baskı için bize cesaret veren ‘ihvân’ı ba-sâfâya’ minnet sunarız vesselâm.”

Dr. Kâmil Uğurlu önsözde yer verdiği şu satırlarda Karaman'a olan bağlılığını ve hasretliğini şöyle ifade etmektedir:

“İnsanı ağaca benzetirler. Gündelik telâşelerden arındırırsanız, doğrudur. Köküyle bir toprağa bağlıdır, oradan beslenir. Yapraklarını oradan gelen canla yeşil tutar, güneşe el sallar, yücelere tırmanır. Dallarının arasında dolaşan fırtınaya, ondan aldığı güçle direnir. Bir yerde doğan insanoğlu sonra, nereden estiği belirsiz bir rüzgârın önüne düşer ve akla gelmedik dünyalara varıp çadır kurar. Sonra başka bir rüzgâr, başka bir memleket. Nefes alınan süreç devam eder-gider bu durum. Her varılan yerde oranın ikliminden nâsiplenir. Kimi iyi, kimi kötü.

Fakat köküyle ilişkisini kesemez. Bu onun elinde değildir. Onunla kurduğu ilişki her şeyden farklıdır. Aşk gibi bir şeydir bu. Nereye giderse gitsin, bu ilişki onu bırakmaz.

Sokaklarında çocukluğumuzu yaşadığımız Karaman ile bağımız bu minval üzeredir.

Belki orada geçen günlerimizin hepsi hasretle anılacak günler değildi. Yoksulluk vardı, az-çok karmaşa vardı, kıtlık vardı. Zaman zaman acılar vardı. Ama bunlar o günlerin hasretini, insanın içini bir tuhaf kılan hasretini ortadan kaldırmadı.”

Ardından yer verdiği *“Bu kitapta anlatılan insanlardan bazıları, olaylar ve mekânlar, bundan otuz kırk sene öncesinin yaşayanlarıydılar. Hepsi gerçektir. Hepsiyle az çok merhabamız olmuştur. Çocuk belleğiyle yapılan değerlendirmelerde bazı unutuşlar, bazı yanlış hatırlayışlar olabilir. Fakat bunlar genel havayı etkilemeyecektir.”* sözleriyle, eserde aktarılanların geçmişin canlı tanıkları olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak da kitabın ikinci baskıya hazırlanması sırasında yardım ve teşviklerini gördüğü dostlarına olan minnetini dile getirmektedir. Ayrıca değerlendirmeleriyle kendisine ışık tutan dostlarına, arşivlerle ve fotoğraflarla destek veren yakın arkadaşları ve çalışmalarından faydalandığı araştırmacıları da minnetle anmaktadır.

Şehrengizde yer verilen bölümler şu başlıklardan oluşmaktadır:

Karamannâme ve Şikârî (s. 17-18), Dönüp Bir Divan Kurdular (s. 19-21), Masal Çağı (s. 23-25), Aktekte'de Yatanlar (s. 27-28), Bu Yol Uzağa Benzer (s. 29-32), Karamanlıca (s. 33-37), Bu Şehrin Çınarları (s. 39-44), Eşşegimin Kuyruğunu Kamçı mı Sandın? (s. 45-48), Semerciler Sokağı (s. 49-53), Hazırdır, Sevaptır Üşenmeyelim (s. 55-56), Sadık Ağa'nın Karısı (s. 57-58), Zıddıka Hala (s. 61-66), Boklubent (s. 67-70), Kör Niyazi (s. 71-74), Abdullah Kömür Taşır (s. 75-78), Karaman'daki Amerikalılar (s. 79-81), Sarı Mustafa (s. 83-86), Sığıra Sürmek (s. 87-90), Cıvıl ve Arkadaşları (s. 91-96), Mangal Başı Sohbetleri (s. 97-98), Sermaye

(s. 99-103), Perili Evler Sokağı (s. 105-108), Çağla Hırsızları (s. 113), Sahriye, Mithat ve Ötekiler (s. 115-117), Ali Bey'in Mendil Cebi (s. 119-120), Yörük Mehmet'in Bıyıkları (s. 121-126), Kemal Kaynaş'ı Vurdular (s. 127-133), Doktor Halit (s. 135-138), Alamancılar (s. 139-142), Terziler (s. 143-147), Bıyık Yapacağım (s. 149-152), Mansurdede'nin Dedeleri (s. 153-157), Bahri Hoca'nın Bahçesi (s. 159-162), Haccaba'nın Yıkığı (s. 163-167), Karanlık Gecelerde Ne Aran Heccelerde? (s. 169-174), Çürük Su Çeşmesi (s. 175-179), Vaktin Geldi Ya Ali... (s. 181-185), İrebiş Fır (s. 187-191), Güller İçinde Muammer (s. 193-196), Sıra Sıra Kavaklar (s. 197-200), İstasyon Bahçesi (s. 201-203), At Atlama Bayramı (s. 205-207), Hacı Arap (s. 209-214), Karamanlisler (s. 215-217), Eşek Hırsızı (s. 219-222), Donup Kalmak veya Dinelip Kalmak (s. 223-226), Kızlı Kahve (s. 227-231), Öyle Mi Be! (s. 233-235), Ak Hoca (s. 237-239), Dikbasan'da Bayram Namazı (s. 241-244), Odunpazarı'nda Bir Deniz Kızı (s. 245-246), Behiye Halanın Saati (s. 247-251), Nevzat (s. 253-258), Kunuri Kahramanı (s. 259-263), Gazi Dükkân'da Bir Atar (s. 265-267), Kör Hasan'ın Meyhanesi (s. 269-271), Vecettü ve Arabaşı Çorbası (s. 273-279), Üç Salkımlı Asma - Birinci Salkım - Gök Üzüm (s. 281-283), İkinci Salkım- Eksikara (s. 284-287), Üçüncü Salkım - Konya Dimniti (s. 288-292), Mahallenin Ermişi (s. 295-297), Kabak Yemeden Giden Mevlit... (s. 298-303), Acılı Damak (s. 304-309), Karamanoğlu II. Mehmet Bey (s. 311-317), Destur (s. 318-321), Gece Ziyaretçisi (s. 323-326), Süheyl Hoca'nın Not Defterleri (s. 328-341).

Bu eserlerde Dr. Kâmil Uğurlu, “*Karaman’ı herkesten daha çok seven bir Karamanlı olarak Şikâri*”nin Karamannâme adlı eseriyle Karaman’ı yüceltmesi (Karamannâme ve Şikâri)’ni; “*Türk tarihinin masal çağı Selçuklu Dönemi*”nde yaşananlar (Masal Çağı)’ı; “*Hak sevgisinin yolcuları olan Yunus’u ve yoldaşları*” (Bu Yol Uzağa Benzer)’nin yaşayışlarını; “*söylenişteki rahatlığını, doğallığını, akıcılığını, kolaylığını şehrin herhangi bir sokağında duymanın mümkün olduğu Karamanlıca*”(Karamanlıca)’nın özelliklerini; “*Karaman’da taş üstüne taş koyan, kimi varını yoğunu bu şehre sunarak, kimi gecesini gündüzüne katarak, fakat mutlaka üreterek ve faydalı olarak şehrin tarihinde yerlerini alan şehrin çınarları*” (Bu Şehrin Çınarları)’nin şehre katkılarını okuyucuyla paylaşmıştır.

Şehrengizin sayfalarını çevirdikçe okuyucunun Karaman’dan farklı simalarla karşılaşması mümkündür. *Dellâl Asım* (Hazırdır, Sevaptır Üşenmeyelim; Sadık Ağa’nın Karısı), *Zıddıka Hala* (Zıddıka Hala), *Kör Niyazi* (Kör Niyazi), *Kürt Abdullah* (Abdullah Kömür Taşır), *Sarı Mustafa ‘Mustafa Aysan’* (Sarı Mustafa), *Demirci Mehmet Ağa* (Perili Evler Sokağı), *Sahriye, Mithat ve Ötekiler* (Sahriye, Mithat ve Ötekiler), *Ali Bey* (Ali Bey’in Mendil Cebi), *Yörük Mehmet* (Yörük Mehmet’in Bıyıkları), *Doktor Halit* (Doktor Halit), *Deli İrebiş* (İrebiş Fır)... bunlardan bazılarıdır.

Eserde son olarak “Süheyl Hoca’nın Not Defterleri” başlıklı yazıda Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver hocanın “Karaman’a geldiğinde gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini dikkatle not ederek doldurduğu defterler”den oluşturduğu ve kütüphaneye bağışladığı kaynaklardan birine yer verilmiştir. Yazar bununla ilgili şu açıklamada bulunmuştur:

“Hocanın Karaman’da en uzun kaldığı ziyareti Türk dilinin 700. yılı olan 1961’deki tören sırasında oldu. Rahmetli Prof. Dr. Yılmaz Önge ile yaptığı bu seyahat esnasında öylesine ilginç tespitler yaptı, öylesine güzel desenler çizdi ki, bunların bilinmesinin gerekli olduğunu düşündük.”(s. 328).

Genel olarak Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...” adlı eserde 68 adet metne yer verildiği görülmektedir. Metinlerin içerisinde anlatılanların görsel olarak da destekleyen, kimi kahramanları kimi de mekânları somutlaştıran 57; yer yer eserler arasına yerleştirilmiş geçmişten bugüne Konya’nın farklı mekânlarından örnek sunan 35 fotoğraf yer almaktadır. Eserde yer alan “geçmiş zaman olur ki” başlıklı son fotoğraf, yazarla birlikte dönem insanlarının okul yıllarından hatıralarla dolu bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Sonuç

İnsanoğlunun yaşam mücadelesinin en eski tanıklarından olan ve bu özelliklerini sınırları içerisinde muhafaza ettikleri değerlerle kanıtlayan şehirler, çoğu kez edebiyat eserlerine de konu olmuş, böylece “şehrengiz” edebî türü ortaya çıkmıştır. Dr. Kâmil Uğurlu’nun Konya’nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi ve Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...” adlı eserleri de “modern şehrengiz” olarak nitelendirilebilecek özellikler ihtiva etmektedir. Hazırladığı bu iki çalışmayla Konya ve Karaman’ın geçmişten günümüze getirdiği ve yaşattığı değerleri tanımamıza vesile olan Dr. Kâmil Uğurlu’yu tebrik eder, çalışmalarının devam etmesini dileriz.

Kaynaklar

- ALYILMAZ, C. (2002). Eski Türk Şehirleri ve Semerkant. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20, Erzurum, 303.
- ALYILMAZ, S. (2010). İbrahim Terzioğlu ve Keçiören Şehrengizi. *Turkish Studies International Periodical Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5(3).
- ARMAĞAN, M. (1996). Psikanaliz Açısından Şehir. *Şehir Asla Unutmaz Şehir Üzerine Düşünce Okumaları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- ARMAĞAN, M. (2010). Sanatın Aynası. *İnsan Yüzlü Şehirler*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- BEKTAŞ ÖZTAŞKIN, Ö. (2008). *XV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Halkı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 53.
- CANIM, R. (1998). *Şehir ve İnsan (Şehir İzlenimleri)*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- ÇETİN, N. (2005). Türk Edebiyatında Deneme. *Milli Eğitim Dergisi*, S. 165.
- ÇETİNKAYA, B. A. (2009). “Medine, Medeniyet ve İslam Medeniyeti - Medineden Medeniyete”, s. 49, <http://www.asianpa.net/asianpa/conferences/indonesia/2.pdf> (Erişim Tarihi: 3.7.2011).
- GÜLZAR, H. (1991). Şehir Asla Unutmaz. *Şehirlerin Ruhu*, İstanbul: İnsan Yayıncılık.
- SÜMER, F. (1962). Türk Kültür Tarihine Umumi Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 20(3.4), 234-235.
- TANPINAR, A. H. (1960). *Beş Şehir*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- TIĞLI, F. (2007). Klasik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi. *Turkish Studies International Periodical Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(4).
- TOPAL, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 277.
- UĞURLU, K. (2005). *Konya'nın Batısı Takkeli Bir Dağ Konya Şehrengizi*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

- UĞURLU, K. (2010). *Karaman Şehrengizi “Karaman’a Hasretliğim...”*. Karaman: Karaman Belediyesi Kültür Yayınları.
- YAZAR, İ. (2007). Dürrî'nin Şehrengizinden Gümülcine'ye Bakış. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, 2(2), 771.
- YILDIRAR, M. N. (2006). Şehir ve Şiir. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 7(74), <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi74/sayi74/yildirar.pdf> (Erişim Tarihi: 2.7.2011).